

Verschenen in *Kerk en Theologie* 69 (2018), 394-395

Shusako Endo, *Jezus. Het verhaal van een leven* (Nederlandse vertaling Ernst Bergboer. Ingeleid door Willem Jan Otten), Kok, Utrecht 2018, 218 pp., € 19,99, ISBN 9789043530217

Van de Japanse auteur van dit boek zijn inmiddels twee romans in het Nederlands vertaald. Dit boek over Jezus is echter geen roman maar een soort van vrije én studieuze beschrijving van het optreden van Jezus, waarvoor hij onder meer verwijst naar westerse geleerden van vorige generaties zoals Stauffer, Bultmann, Bornkamm, Daniel-Rops, Daniélou, enz. Ook verwijst hij naar Ernest Renans *Leven van Jezus* (1863), waaraan E.'s boek mij deed denken. Het is in 1973 in het Japans gepubliceerd, maar deze vertaling is gemaakt uit het Engels. Dat het boek in 1973 is afgerond, brengt met zich mee dat E.'s beroep op westerse studies en in het bijzonder zijn visie op de gemeenschap van Qumran zeer gedateerd zijn. Hij meent dat in Qumran de geschriften van een daar gehuisvest klooster zijn teruggevonden, en bespreekt uitvoerig de band die Johannes de Doper en Jezus daarmee zouden hebben gehad. Jezus' periode van veertig dagen van verzoeken zou zich hebben afgespeeld in 'het klooster van de Essenen in Qumran' (37). Daarna zou hij het klooster hebben verlaten en zijn boodschap van de liefde van God zijn gaan verspreiden in Galilea, als 'een lichtstraal [die] is doorgedrongen in de schemerwereld van het Oude Testament' (60). Voor dat Oude Testament lijkt E. niet veel waardering te hebben, met zijn profeten die 'toorn, vergelding en straf' (63) predikten. Van het begin van Jezus' optreden af wijst E. op de zogenoemde infiltranten, waarmee hij priesters, Farizeeën en Schriftgeleerden bedoelt die door het Sanhedrin erop uit werden gestuurd om Jezus onophoudelijk in de gaten te houden en die soms probeerden hem tot gevaarlijke uitspraken te verleiden. Met de vrijheid van een romanschrijver herschikt E. de verschillende episodien die in de evangeliën worden beschreven. Hij meent dat Jezus onbedoeld vooral de indruk wekte een verlosser te zijn die het volk Israël weer zou bevrijden van de Romeinse bezetter. Toen Jezus echter zijn bergrede uitsprak, zou zijn gehoor geschokt en ontgoocheld zijn geweest door de liefdevolle, vredelievende strekking van zijn boodschap (dit in weerwil van Matteüs 7:28-29, waar staat dat de mensen diep ervan onder de indruk waren). Ook daarna, na Jezus' optreden in Nazaret, was er hevig verzet en poogde men Jezus van een klif te werpen (Lucas 4:16-30). Dit brengt E. in verband met de velen die zich van hem afkeerden, zoals beschreven in Johannes 6:60-66 (94-95). Jezus' grote probleem was volgens E. dat niemand, zelfs geen van zijn naaste leerlingen, echt begreep wat hij als zijn missie zag. Die hield namelijk in dat hij, zoals het staat in Jesaja 52-53, zou lijden en sterven zodat hij langs die weg de eeuwige metgezel van alle mensen zou kunnen worden, in het bijzonder van alle armen, zieken en andere ongelukkigen. Dat onbegrip moet Jezus volgens E. zeer gekweld hebben. Zijn prediking van het koninkrijk van God citeert E. wel, maar krijgt bij hem geen afzonderlijke nadruk, laat staan dat hij die prediking apocalyptisch invult. Wel schenkt hij uitvoerig aandacht aan de rollen van Petrus en Judas; van die laatste vermoedt hij dat die als enige zich bewust was van het geheim dat hun meester met zich meedroeg (124); maar zoals vele anderen stond ook Judas sceptisch tegenover Jezus' boodschap van een God van liefde (146). Zoals is te verwachten worden Jezus' laatste dagen breed beschreven, met de wispelturigheid van de mensenmenigten, zijn arrestatie, proces en kruisiging. Jezus' leerlingen waren volgens E. angsthazen en mislukkelingen (97) die hem die laatste dag dan ook in de steek lieten. Dat zij later toch energieke predikers van Jezus' boodschap werden, kan E. slechts op één manier verklaren: uit diens opstanding uit de dood. Tot slot geeft hij een beschouwing over de relatie tussen waarheid en feiten: iets wat geen historisch feit is kan toch waarheid zijn, voor de ziel namelijk (218). – De schrijver Willem Jan Otten schreef een

warme aanbeveling bij dit boek, waaruit blijkt dat hij geen nieuwtestamenticus is. Natuurlijk mag ieder door het boek geboeid worden en het waarderen, maar wie goed thuis is in het Nieuwe Testament, zal wel aarzelen bij alle vrijheden van herschikking en creatieve invulling van de tradities die erin te vinden zijn. Dat E. ontegenzeggelijk op zijn manier heeft geprobeerd de betekenis van Jezus te doorgronden en het daarvoor opneemt, maakt dit boek ondanks zijn eenzijdigheden toch weer sympathiek. – De vertaling is doorgaans soepel, maar had de correctie van een theologisch geschoolde redacteur verdiend. Nu schemert het Engels soms door de vertaling heen, zoals in ‘Judaïstisch’ waar ‘joods’ is bedoeld, en in uitdrukkingen als ‘de goede Samaritaan’, ‘de *kerygma*’, ‘confessionele joden’, ‘initiële fase’, ‘de primitieve kerk’, enz. Spelfouten zoals ‘spelt’ voor speld en herhaaldelijk ‘naar verluid’ zijn ook geen aanbeveling voor het redactiewerk. Tal van verwijzingen naar Bijbelverzen kloppen niet. Al met al toch: een opmerkelijk boek uit het Verre Oosten.

Riemer Roukema